

тивная эстетическая ценность и субъективная эстетическая значимость как условно адекватные реалии. Авторы акцентируют внимание на связи музыкального восприятия и жизненного опыта, что является принципиальным условием обеспечения восприятия музыки, ее слушания и понимания как актуально адекватных феноменов.

Ключевые слова: познание, познавательно-эстетический интерес, опыт, чувственно-логическое мышление, эстетическая значимость, эстетическая ценность.

The article deals with the problem of interest development among the students of pedagogical institutions of art to the content of the profiling musical subjects; highlights the concept of cognitive and aesthetic value that includes two interrelated categories: objective aesthetic value and subjective aesthetic significance as an expression of objective and subjective estimates. The authors pay a great attention to interrelated musical perception and life experience that is principal condition, providing general perception of music, its listening and understanding as actual adequate phenomena.

Key words: cognition, cognitive and aesthetic interest, experience, sensible and logical thinking, aesthetic significance, aesthetic value.

УДК 378:792.8

Медвідь Т.А.,

*викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат мистецтвознавства*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ДОСВІДУ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ХОРЕОГРАФІЯ»

У статті здійснено короткий аналіз розвитку вищої хореографічної освіти в Україні, наголошується на необхідності науково-дослідної діяльності студентів-хореографів, розкриваються проблеми підготовки наукових кадрів та пропонуються варіанти їх вирішення.

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, Болонський процес, хореографічна освіта, хореологія, форми навчання.

Сучасна система підготовки педагогів з хореографії у педагогічних і гуманітарних університетах суттєво змінилася за останні десятиріччя. Сьогодні в Україні можна назвати близько 15 ВНЗ, де готують бакалаврів та магістрів хореографії. Частіше за все разом з основною спеціалізацією в дипломах вказується додаткова: художня культура, режисура, педагогіка та методика середньої освіти тощо. Вивчення практичних дисциплін в цих закладах поєднується із вивченням теорії, історії балетного мистецтва. Все це свідчить про високий загальний рівень культурного розвитку та цілісного бачення професії.

Орієнтуючись на вимоги Болонського процесу — виокремлення ступеня вищої професійної освіти, а саме магістратури, сучасна вища освіта висуває більше вимог до наукової діяльності майбутніх фахівців-хореографів. Адже ступінь «магістр» передбачає більш глибоке засвоєння теорії і вищий рівень підготовки студента до науково-дослідної діяльності за обраним напрямком. У магістратурі найчастіше продовжують навчання студенти, які планують займатися науковими пошуками або педагогічною діяльністю у вищих навчальних закладах.

Однак специфіка даного фаху орієнтує переважно на традиційні форми і методи проведення спеціальних занять, більша увага надається практичним заняттям, де відпрацьовується виконавська майстерність, що є основним критерієм якості професійної освіти. Але в сучасних умовах пріоритетним напрямком підготовки фахівців з вищою освітою стають не лише знання та практичні вміння, але й здатність до аналізу та критичного мислення. Адже задля успішної реалізації випускників у сфері професійної діяльності, їх подальшого творчого зростання саме під час навчання необхідно сформуванати у них уміння самостійно орієнтуватися у стильових, жанрових особливостях мистецтва танцю, аналізувати й розуміти зразки класичної та сучасної хореографічної культури тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідницька діяльність в різних аспектах розроблялась у працях сучасних учених А. Альбрехт, К. Баханова, С. Васильєвої, В. Гнедашева, В. Голобородька, Л. Задорожної, Т. Кудрявцева, І. Лернера, О. Матюшкіна, М. Махмутова, В. Паламарчук, О. Пометун, С. Серової, А. Сиротенко, Г. Фреймана, О. Анісімової, С. Бондар, А. Кіктенко, М. Пехоти, Г. Цехмістрової.

Так, А. Кіктенко зазначає, що «використання дослідницької технології здатне забезпечити освіченість, розвиток і вихованість учнів відповідно до вимог, запропонованих сучасним ступенем розвитку науково-технічного і соціального прогресу до особистості, здатної і підготовленої до активного і позитивно-творчого осмислення перетворення світу» [1, 75].

У свою чергу Г. Цехмістрова вважає, що «розвиток наукових досліджень безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання і його структуру у вищій школі, підвищуючи ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, їхній творчий практичний кругозір» [2, 53].

Питання хореографічної освіти підіймалися такими дослідниками-викладачами, як Є.В. Зайцев, С.Л. Зубатов, Л.Ю. Цветкова, О.О. Таранцева, Г.Л. Гусев, С.Г. Забрєдовський та багато інших. Але питання виведення хореографічної освіти на якісно новий рівень, визначення її сучасних завдань та змісту залишаються відкритими.

Мета статті: розкрити умови реалізації науково-дослідної діяльності студентів-хореографів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність хореографічного мистецтва, активний, безперервний його розвиток диктує необхідність систематизації, узагальнення теоретичних та методичних засад. Компетентність постає багатогранним критерієм результативності. Сьогодні під словом «хореограф» треба розуміти не лише технічного, віртуозного виконавця і навіть не балетмейстера-постановника чи репетитора, але й мистецтвознавця, дослідника. Болонські реформи орієнтують випускників ВНЗ мистецького напрямку на роботу в навчальних закладах, ЗМІ, організаціях культури. Отже, підготовка наукових кадрів у галузі хореографії стає актуальним питанням.

Слід також зауважити, що, згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, у вищих навчальних закладах мають право викладати фахівці, які мають науковий ступінь кандидата або доктора наук. Це стало поштовхом для пошвавлення наукової діяльності фахівців-хореографів у сфері історії та теорії хореографії, в історичному, педагогічному та мистецтвознавчому напрямках, як наслідок — написання дисертаційних робіт.

Великий внесок у розвиток наукового підходу до мистецтва хореографії зробили такі українські вчені, як Ю. Станішевський, О. Чепалов, Т. Чурпіга, А. Підлипська, Д. Бернадська, Д. Шаріков, М. Погребняк, В. Пастух та ін.

Мистецька освіта, сутність якої, на думку академіка І. Зязюна, полягає у «поєднанні інтелекту і почуттів», в сучасних умовах має бути складовою естетичного розвитку особистості, разом з формуванням творчості та культури методологічного мислення, стимулюванням пізнавальної й творчої активності у різних видах життєдіяльності людини.

Послідовним кроком у цьому напрямку стала розробка Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, в якій наголошується на необхідності зміни «знаннєвої парадигми» освіти на «діяльнісно-розвиваючу» і обов'язковому переході від інформаційно-репродуктивного навчання до особистісно орієнтованого.

Історію становлення хореографічної освіти в нашій державі можна умовно поділити на періоди: 80-ті роки XVIII ст. — поява перших професійних труп; 20-ті роки XIX ст. — створення національного балету; початок XX ст. — становлення школи класичного балету; 60-ті роки XX ст. — поява професійних ансамблів танцю; 70-ті роки XX ст. — поява курсів підвищення кваліфікації керівників аматорських хореографічних колективів; 80-ті роки XX ст. — відкриття кафедр хореографії у ВНЗ; 90-ті роки XX ст. — відкриття кафедр хореографії у педагогічних ВНЗ.

Становлення системи хореографічної освіти за часів Радянського Союзу можна вважати завершеним у 60–70-ті роки XX ст. Вона достатньо ефективно функціонувала і розвивалась у двох напрямках. Перший реалізовувався через розгалужену мережу середніх спеціальних навчальних закладів — хореографічних училищ і вищих навчальних закладів (Державний інститут театрального мистецтва ім. А. Луначарського, Ленінградська державна консерваторія ім. М. Римського-Корсакова), де здійснювалася підготовка артистів балету, педагогів, балетмейстерів, кількість яких повністю задовольняла попит на відповідних фахівців. Варто зазначити, що рівень підготовки в цих закладах, незважаючи на низку суперечливих моментів, навіть в умовах тотальної ідеологізації суспільства відповідав вимогам часу і не тільки не поступався світовому, а багато в чому перевищував останній.

Формування другого напрямку було зумовлене інтенсивним розвитком самодіяльного хореографічного мистецтва. Підготовку керівників розгалуженої мережі самодіяльних хореографічних колективів здійснювали культурно-освітні училища та інститути культури.

Першим училищем в Україні, де надавали професійну хореографічну освіту, є Київське державне хореографічне училище (КДХУ), яке має статус вищого спеціального навчального закладу. Свою історію училище починає з 1934 р., коли при Київському театрі опери та балету була створена балетна студія, яка готувала артистів балету для театру. Це училище — єдине такого типу в Україні, воно готує професійних артистів класичного балету.

Окрім цього вища хореографічна освіта зосереджена в інститутах культури. На сьогодні найбільш потужною базою з підготовки таких фахівців є Київський національний університет культури і мистецтв, який має славу історію і досвід підготовки висококваліфікованих фахівців. Кафедра народної хореографії цього університету була створена у 1970 р. і стала першою в Україні випускати керівників самодіяльних танцювальних колективів із вищою освітою.

Один із найстаріших мистецьких вищих навчальних закладів — Київський державний університет театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого здійснює підготовку балетмейстерів для театрів опери та балету.

Професійну хореографічну освіту вищого ступеня сьогодні надають також Луганський інститут культури і мистецтв, Харківська державна академія культури, Херсонський державний університет, Ніжинський державний університет, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Львівський національний університет ім. І. Франка та ін.

Але, на жаль, у жодному українському ВНЗ не готують за спеціальністю «Балетознавець», отже, знижується науковий ценз кадрів. Також існує думка, що хореографи, в силу їхньої активної практичної творчої діяльності, не спроможні до наукової діяльності.

Перед сучасними освітніми закладами поставлено завдання — формування особистості, яка має цілісне світорозуміння. Крім того, нині треба дбати про такий розвиток особистості студента, який дасть йому можливість надалі випереджати існуючу затребуваність

знань завдяки власній пізнавальній активності, умінню поєднувати загальні знання з опануванням конкретних дисциплін.

Показниками компетентності при оцінюванні осягненого культурно-освітнього простору є регулярний досвід ознайомлення з різноманітними джерелами художньо-естетичної інформації, збереження, поширення культурних цінностей, причетність до середовища спілкування як джерела інформації про культурні цінності, здатність до визначення інтересів у різних галузях мистецтва [3].

Професійна діяльність хореографа поєднує педагогічну, виконавську, дослідницьку та ін. За своєю природою вся ця діяльність є творчою, бо передбачає постійну особистісну адаптацію звичок, здібностей, знань і вмінь. Фактично кожен викладач-хореограф створює свою власну освітню модель, яка постійно еволюціонує та оновлюється [4, 56]. Дослідницька діяльність викладача-хореографа тісно пов'язана з високим загальним рівнем культурного розвитку та цілісним баченням своєї професії. Її ефективність визначається ступенем сформованості дослідницької культури. Готовність самостійно вивчати результати дослідницьких проєктів в своїй та інших сферах діяльності, потреба здійснювати експеримент, свідоме формування сучасного світогляду — це сукупність прагнень, які є основою потенції дослідника.

Саме тому проблема наукового сенсу в хореографічному мистецтві потребує негайного вирішення. Розпочинати потрібно із застосування міждисциплінарних зв'язків. Спеціаліст-дослідник може називатися хореологом. Хореологія — теорія хореографії, наука, що вивчає танець з використанням міждисциплінарних підходів, як форму комунікації і окремих вид мистецтва, спираючись на його семіотичні та феноменологічні якості. Хореологію у комплексному дослідженні танцю вивчає О.І. Чепалов [5]. Про мистецтвознавчу науку хорологію як феномен художньої культури в своїх дослідженнях говорить Д.І. Шаріков [6].

Кандидат педагогічних наук, доцент Академії російського балету ім. А.Я. Ваганової А.В. Фомкін визначає, що актуальними для науковців у сфері хореографії могли б стати такі питання: біомеханічний та динамічний аналіз танцювальних рухів; питання травмобезпечності виконавців-віртуозів; властивості особистості танцівників; особливості протікання психологічних процесів, станів під

час хореографічної діяльності; структура хореографічної трупи та механізми спілкування між її членами; гендерна ідентичність танцівників; соматичні типології танцівників, балетмейстерів, педагогів; хореографічний аутентизм, стилістика та методи реконструкції хореографії; синтез хореографії з іншими видами мистецтва; взаємозв'язок балету та політики; вплив релігії на хореографічне мистецтво. Ці питання в недостатньому обсязі розкриті у спеціальній науковій літературі [7].

Впровадження описаних інновацій потребує інтеграції змісту підготовки дослідника хореографії на основі провідних наукових підходів, насамперед системного. Для посилення дослідницької діяльності можна запропонувати такі варіативні курси: «Рух та особистість», «Психологія етнічного танцю», «Філософські основи танцю», «Семіотика танцю», «Проблеми сучасної хореографічної культури», «Балет і політика», «Синтез мистецтв» та ін.

Необхідно також сприяти безперервності наукової діяльності студентів-хореографів. Комплексний характер професійної підготовки майбутнього учителя-хореографа передбачає вивчення цілого спектра спеціальних курсів, спрямованих на формування основних якостей як педагога-балетмейстера, так і хореографа-виконавця. Основними серед профільних дисциплін є «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Сучасний танець», «Історія хореографічного мистецтва», «Мистецтво балетмейстера», «Підготовка концертних номерів», «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом».

Використання під час викладання навчальних дисциплін різноманітних традиційних та інноваційних методів і прийомів (проблемна бесіда, пізнавальні ігри, проблемно-пошукові, самостійної діяльності, дедуктивні), логічних операцій, сучасних технологій (інтерактивного навчання (О. Пометун, О. Комар), особистісно орієнтованого навчання (О. Савченко), інформаційно-комунікаційних технологій (С. Пейперт), розвитку творчої особистості (Г. Альтшулер)) уможливорює творче самовираження студентів та спрямовує на дослідницький шлях.

Структура хореографічної підготовки в системі педагогічної освіти передбачає різноманітні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Серед них найбільш використовуваними є лекція, практичне заняття, самостійна та індивідуальна

робота студентів, консультації, реферати, курсові роботи, а також різні види педагогічних практик.

Сучасна лекція з дисципліни хореографічного циклу висвітлює основні теоретичні засади курсу, спрямована на збагачення студентів новітньою науковою інформацією, а також дає установку на самостійну роботу, аналіз і навчальний пошук. Вона дає можливість майбутньому педагогу-хореографу ознайомитися із сучасними ефективними фаховими методиками, дізнатися про теоретико-методологічні підходи й методичні основи викладання хореографічних дисциплін, засвоїти точно визначені наукові терміни хореографічних понять. Лекційне заняття також стимулює активність та самостійність студентів у навчанні, адже передбачає створення сприятливих умов для виявлення й розвитку у них творчих здібностей, формування здатності до пізнавальної діяльності, уміння аргументовано доводити свою точку зору [8, 95].

Практичні заняття як форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів дають змогу оволодіти технікою виконання танцювальних елементів, фігур, методикою їх вивчення. Вони передбачають формування у студентів основ педагогічно-виконавської майстерності, практичних умінь технічно виконувати танцювальні фігури та композиції. При цьому студенти повинні знати історію народів, танці яких вони вивчають, бо це відбивається на характері, манері виконання рухів. Необхідно вивчати творчість видатних балетмейстерів та виконавців, що може вплинути на постановчу діяльність студентів. Даючи на самостійне опрацювання додаткові танцювальні рухи стилів, що не передбачені програмою, викладачі сприятимуть активізації пошукової діяльності студентів. На заняттях з дисциплін «Мистецтво балетмейстера», «Композиція та постановка танцю» студенти вивчають закони драматургії, принципи роботи балетмейстера. Без вивчення додаткового матеріалу обсяг їх знань буде неповним. Тому необхідно вимагати від студентів використання нових форм в постановчій діяльності, які вони можуть черпати із спостережень та аналізу постановок інших балетмейстерів. Ця форма роботи також є пошуково-дослідницькою діяльністю. Така дисципліна, як «Класичний танець» вимагає знання методики виконання рухів. Описуючи можливі помилки при виконанні складних технічних рухів, студенти користуються багатьма навчальними посібника-

ми, що сприяє виробленню вміння систематизувати, аналізувати, узагальнювати.

Важливою формою організації навчання у вищій школі є самостійна робота студентів, яка передбачає поглиблене вивчення теоретичного та практичного матеріалу, вдосконалення професійних умінь та навичок, сформованих під час аудиторних занять [9, 17]. Виконання завдань для самостійної роботи може здійснюватися за допомогою і без допомоги викладача (але без його безпосередньої участі), мати репродуктивний і творчий характер. Організація самостійної роботи студента має носити творчий і пошуковий характер, спрямовуватися на постійну самоосвіту та самовдосконалення.

До самостійної роботи також варто віднести дослідницьку роботу, написання курсових робіт, рефератів, доповідей. Виконання таких робіт розширює науковий світогляд студента, формує його переконання, навички інформаційного пошуку, сприяє розвитку самостійного мислення, тренує пам'ять, здатність до аналізу та узагальнення. Викладачі повинні направляти студента у певне русло, так, щоб його доповіді та реферати стали фундаментом для написання в подальшому курсової роботи, а згодом і повноцінного ґрунтовного дипломного проекту.

Правильною є практика обґрунтування обраного екзаменаційного творчого номеру, в якому студент пише історичну довідку про стиль, жанр, літературну основу хореографічного твору, розписує лібрето, архітектоніку, аналізує музичний супровід, додає графічно-мовний запис танцю. Це спонукає студента до серйозного наукового підходу до творчого процесу та дає змогу уникнути багатьох помилок, як-от: еkleктика, недотримання стилю, невідповідність музичного супроводу тощо.

Висновки. Отже, комплексна професійна підготовка майбутніх учителів-хореографів передбачає не лише формування спеціальних знань, практичних умінь та навичок хореографічної роботи, але й створює необхідні умови для розвитку творчої активності студентів. Безперервна наукова діяльність студентів-хореографів є запорукою їхньої компетентності.

Джерела

1. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. ; за заг.ред. О.М. Пехоти. — К. : А.С.К., 2001. — 256 с.
2. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / Г.С. Цехмістрова. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. — 240 с.
3. Гендерная компетенция педагога-хореографа [Электронный ресурс] / Т.Н. Шаталова // Грани познания : электрон. науч.-образов. журнал ВГПУ. — 2010. — № 2 (7). — Режим доступа : www.grani.vspu.ru
4. Кириллов А.П. Мастерство хореографа : учеб. пособ. [для студ. хореограф. отд. вузов культуры и искусств] / А.П. Кириллов. — М. : МГУКИ, 2006. — 154 с.
5. Чепалов О.І. Хореологія у комплексному дослідженні танцю / О.І. Чепалов // Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі візири : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Ч. I: 18–19 квітня, 2013 р., Київ / упор. А.М. Підлипська. — К. : КНУКІМ, 2013. — С. 17–28.
6. Шаріков Д.І. Мистецтвознавча наука хорологія як феномен художньої культури. Філософія балету та онтологія танцю / Д.І. Шаріков. — К. : КиМУ, 2013. — Ч. I. — 204 с. : іл.
7. Фомкин А.В. Инновационные подходы к вузовской подготовке исследователей хореографического искусства [Электронный ресурс] / А.В. Фомкин // Современная российская наука глазами молодых исследователей – 2011 : Всеросс. электрон. науч.-практ. конф.-форум молод. учен. и спец. — Режим доступа : <http://e-conf.nkras.ru/forum.html>
8. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : підруч. [для студ., асп. та мол. викл. вузів] / А.М. Алексюк. — К. : Либідь, 1998. — 558 с.
9. Цветкова Л.Ю. Методика викладання класичного танцю : підруч. / Л.Ю. Цветкова. — К. : Альтерпрес, 2005. — 324 с. : іл.

В статье осуществляется краткий анализ развития высшего хореографического образования в Украине, делается акцент на необходимости научно-исследовательской деятельности студентов-хореографов, раскрываются проблемы подготовки научных кадров и предлагаются варианты их решения.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, Болонский процесс, хореографическое образование, хореологія, форми обучения.

This article gives a brief analysis of the development of higher choreography education in Ukraine, emphasizes the need for the research activities of students-choreographers, discusses the problems of academic training, as well as options to solve them.

Key words: research activities, Bologna process, choreography education, choreology, forms of education.